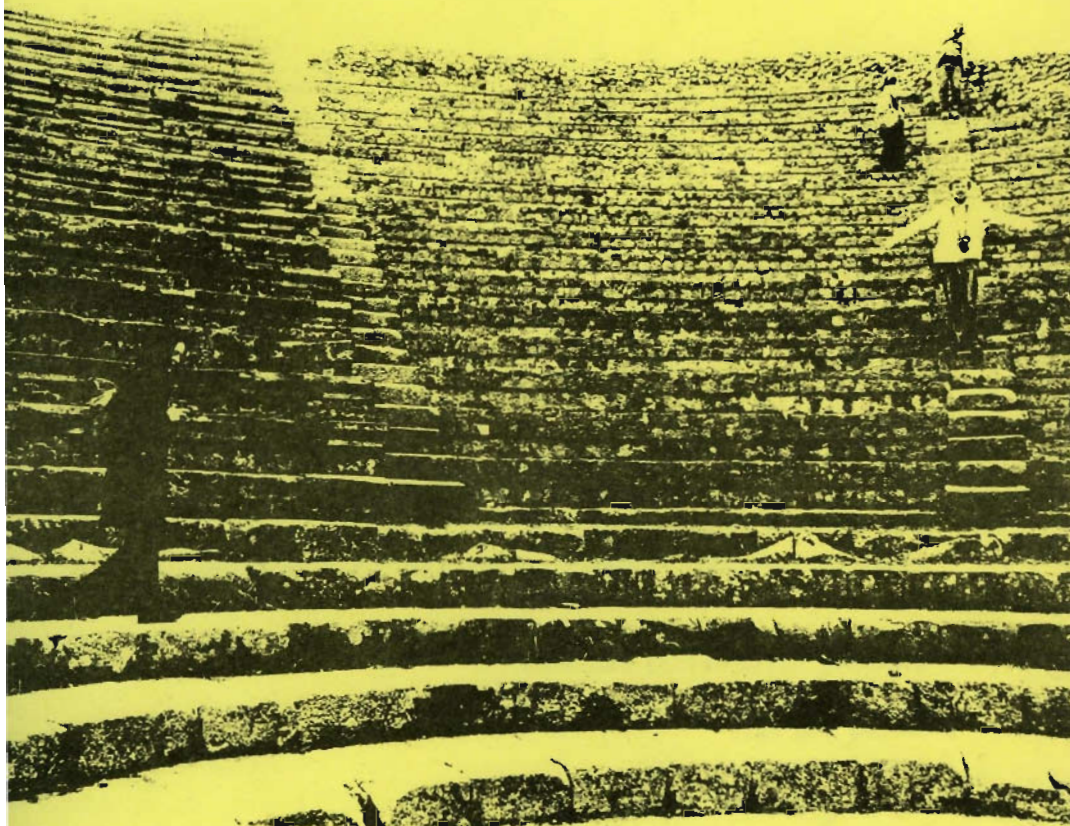

MUINAIS- TUTKIJA

1. 90

PUHEENJOHTAJAN BULLA

Ajankohdan arkeologinen puheenaihe on museoviraston uudelleenorganisointia pohtineen komitean jättämä mietintö, joka julkistettiin viime joulukuun alussa. Siitä toisaalla tässä lehdessä. Toimikunnan yhtenä peruslankana on suunnitelmallisuuden peräänkuuluttaminen. Onkin tärkeää, että yhdessä toimivat ihmiset yhdessä myös sopivat siitä, mitä tehdään ja millä aikataululla.

Suunnitelmallisuus on kuitenkin muoti-ilmiö. Nykyisin ei juuri mihinkään ole soveliasta ryhtyä, ellei valmiina ole vankkaa suunnitelmaa. Työryhmät tuhertavat kuukausikaupalla saadakseen aikaan kunniallisen, mittavan ja helposti myös resurssit ylittävän suunnitelman. Siihen se energia onkin sitten huvennut, eikä sitä varsinaiseen työhön enää riitä.

Suunnitelmia tehtäessä onkin pidettävä järki kädessä. Aikaa ei saa kuluttaa liikaa, ja suunnitelman on oltava sellainen, että siitä voidaan pitää kiinni. Näin siinäkin tapauksessa, että suunnitelman tarkoitus on vain osoittaa rahoittajalle määrärahojen tarpeellisuus. Jos hanke on tärkeä - mitä se kai on, jos kerran tehdään suunnitelma? - se täytyy toteuttaa joka tapauksessa.

Toimikunna mietintö sanoo: "Tehtävistä, jotka eivät ole nykyisen toimintapolitiikan kannalta välttämättömiä, tulee luopua". Ehdotuksen toteutumista on mielenkiintoista seurata, sillä on tuskin mahdollista luoda sovussa sellainen suunnitelma, jolla päästään yhteisymmärrykseen kyseeseen tulevista tehtävistä.

Anne Vikkula

Anne Vikkula

SUOMEN KANSALLISMUSEO - MUSEOVIKASTON UUSI ORGANISAATIO

Katsaus museovirastotoimikunnan mietintöön

Helmikuun 9. päivänä keväällä 1988 opetusministeriö asetti toimikunnan, jolle määrättiin tehtäväksi selvittää museoviraston asema ja tehtävät maamme muinaismuistohallinnossa. Toimikunnan tuli tehdä tarvittavat esitykset virastoa koskevien säädösten ja organisaation uudistamiseksi sekä asianmukaisten toimintaedellytysten turvaamiseksi.

Toimikunnan puheenjohtajana toimi ylijohtaja Markku Linna opetusministeriöstä. Jäseniä olivat museoviraston puolelta ylijohtaja C.J.Gardberg ja osastonjohtaja Pekka Kärki. Sosiaali- ja terveysministeriöstä mukana oli osastopäällikkö Arto V. Klemola, ja kaupunkitasoa edusti kaupunginjohtaja Matti Rossi Oulusta. Yliopistopiirejä edustivat professori Matti Räsänen Turun yliopistosta ja assistentti Ritva Wäre Helsingin yliopistosta. Museoiden asialla olivat museonjohtaja Marketta Tamminen Porvoon museosta ja museonjohtaja Pekka Toivanen Pietarsaaren museosta. Suomen Kotiseutuliitosta mukana oli rehtori Olli Vuorinen.

Työryhmän sihteereinä toimivat Tiina Eerikäinen ja Kirsi Nyman opetusministeriöstä sekä Paula Purhonen ja Martti Linkola museovirastosta.

Työryhmä sai työnsä valmiiksi 10. lokakuuta ja se julkaistiin joulukuun alussa. Opetusministeriölle jätettävät lausunnot on pyydetty helmikuun loppuun mennessä. Ehdotuksen mukaan ministeriö asettaa työryhmän selvittämään lausuntojen sisältöä ja tekemään esitykset toimenpiteiksi. Lausuntoja ei ole pyydetty seuroilta ja yhdistyksiltä, mutta sellaisen saa kuitenkin halutessaan jättää.

Mahdollisuuksien rajoissa on, että uusi organisaatio saadaan voimaan ensi vuoden alusta. Mietintö on painettu opetusministeriön komiteamietintö-sarjassa numerolla 1989:46 ja sitä myy valtion painatuskeskus (hintaa 70,-).

Perusnäyttely, inventointi ja rekisterit
Muinaisjäännösuojelua vaikeuttaa puutteellinen inventointi, ja toimikunta onkin todennut, että inventointi olisi saatava valmiiksi vuoteen 2000 mennessä. Rakennuskulttuurirekisterin ja historiallisen ajan muinaisjäännösten rekisteröinnin toimikunta on tässä yhteydessä todennut kiireelliseksi, mutta sen sijaan esihistoriallisten jäänteiden osalta ei rekisterin kehittämistä ole erikseen mainittu.

Tämä vaikuttaa vähintäinkin omituiselta, sillä rekisteri on kaikissa muissa suunnitelmissa aina mainittu. Syynä saattaa olla se, että toimikunnalla on ollut virheellinen käsitys rekisterin nykytilasta. Valmiina on kokeilukäyttöön pikaisesti tehty versio, joka on hyvin puutteellinen ja toiminnaltaan epävarma. Tähän kokeiluversioon on kuitenkin paremman puuteessa viety Lapin läänin esihistorialliset kohteet lähes kokonaan. Olisi kuitenkin ehdottoman tärkeää, että rekisteristä saataisiin tehdyksi luotettava lopullinen versio, ja että valmiudet tietojen koaamiseen turvattaisiin jatkossa. Rekisteri ei synny, ellei joku siihen tietoja syötä.

Perusnäyttelyn valmistumista pidettiin kiireellisenä, mikä erityisesti arkeologian osalta onkin tärkeää - onhan arkeologinen näyttely ollut väliaikaisnäyttelyn varassa jo kohta kymmenen vuotta.

Uusi organisaatio, päätöksenteko ja hajasijoitus
Toimikunta on esittänyt, että nykyinen kollegio korvataan kolmeksi vuodeksi nimitettävällä johtokunnalla, jossa on 5-7 jäsentä esimerkiksi opetusministeriöstä, museoalalta, alan tutkimustoiminnasta, henkilöstöstä, ympäristöhallinnosta ja kunnallishallinnosta. Myös viraston päällikkö,

pääjohtaja, kuuluu johtokuntaan.

Toimikunnan käsityksen mukaan "johtokunnan asettaminen merkitsee museovirastossa olevan asiantuntemuksen käytön uudelleen organisointia". Johtokunta vastaa suurien linjojen määrittelystä. Ajatuksena on kuitenkin, että päällikön apuna toimiva johtoryhmä koostuu kuten nykyinen kollegiokin viraston pääjohtajasta ja osastonjohtajista. Sen tehtävät tullaan painottamaan operatiivisen johtamisen suuntaan, toiminnan koordinointiin ja suunnitteluun. Osa nykyisin kollegion päätettävänä olevista asioista siirretään suoraan pääjohtajalle tai asianomaisille osastonjohtajille työjärjestyksellä. Tämä luonnollisesti lisää heidän päätösvaltaansa suuresti.

Päätöksentekoa tulisi toimikunnan mukaan hajauttaa viraston ulkopuolelle, ja viraston sisällä sitä pitäisi keskittää painopistealoihin (kunhan ne ensin määritellään). Tämä edellyttää työjärjestyksen uudistamista. Toimikunta on tehnyt esityksensä työjärjestykseksi. Sen mukaan johtokunta määritteli muinaismuistohallinnon ja esimerkiksi suojelupolitiikan yleiset suuntaviivat. Osastonjohtajalle jäisivät varsinaiset suojeluun liittyvät päätökset. Tämän mukaan osastonjohtaja päättäisi esimerkiksi kaivauslupien myöntämisestä, kokoelmien käytöstä, tutkimuksesta, julkaisemisesta, deponoinneista ynnä muusta.

Mielenkiintoiseksi kysymykseksi jää, voisiko ilmeisesti poliittisin perustein valittu johtokunta päättämällä linjanvedoista puuttua esimerkiksi Rapolan linnavuoren sivuitse suunnitellun moottoritien linjauksista otettavaan kantaan. Olemmeko menossa siihen, että poliittiset suhteet vaikuttavat muinaisjäännösten suojeluun?

Arkeologian kannalta oleellisin muutos on historiallisen ajan arkeologian siirtäminen esihistoriallisen yhteyteen arkeologian osastoon. Rakennushistorian osasto säilyisi ennallaan. Kansatieteen, historian ja merihistorian toimistot sekä rahakammio muodostaisivat kulttuurihistorian

osaston, jolle myös palautettaisiin Kansallismuseolle aikanaan siirretyt kokoelmat sekä konservointilaitos. Näyttelytoiminnasta vastaisi näyttelyosasto, joka kustuisi Kansallismuseosta sekä muista viraston museoista. Viraston nimi muutetaan Suomen Kansallismuseoksi: syynä ovat museovirasto-nimen aiheuttamat väärät käsitykset viraston statuksesta.

Ehdotus sisältää erään erittäin vaarallisen piirteen. Kun konservointilaitos siirretään kulttuurihistorian osaston alaisuuteen, jäävät maalöydöt kokonaan vaille konservointimahdollisuuksia. Arkeologisen osaston mahdollisuudet saada omat esineensä konservoitavaksi osastoon, jolla on omat kokoelmansa luonnollisesti etusijalla, tulevat kaikista mahdollisista ohjeista tai kiintiöistä huolimatta olemaan toissijaiset. Mietintö ei myöskään kerro, millä tavalla muut nykyajan laboratoriotarpeet voitaisiin täyttää, paitsi ehkä palvelujen ostolla.

Toimikunta on esittänyt tehtävien siirtoa museovirastosta maakunta- ja paikallismuseoille. Arkeologian osalta näitä olisivat muinaismuistolain perusteella suoritettavat seuraavat tehtävät (s.99):

- muinaisjäännösten tutkiminen viraston luvalla ja valvonnassa
- maankäyttöhankkeiden muinaisjäännöksiin kohdistuvien vaikutusten selvittäminen maastotarkastuksin ja lausuntojen antaminen niistä museovirastolle
- maankäyttösuunnitelmien seuraaminen ja yhteydenpito oman alueen maankäytön suunnittelijoihin ja maankäytön suunnittelua valvoviin viranomaisiin
- aiemmin tuntemattomia muinaisjäännöksiä koskevien ilmoitusten aiheuttamat maastotarkastukset
- irtaimen muinaisesineen löytymisen aiheuttamat maastotarkastukset
- muinaisjäännöksen merkitseminen peruskartalle yhteistyössä maanmittaushallituksen kanssa
- muinaisjäännösten hoito
- muinaisjäännösinventointi

- muinaisjäännösrekisterin täydentäminen ja ajan tasalla pitäminen

Jos kaikkiin maakuntamuseoihin saadaan arkeologin virka ja kaikki edellämainitut tehtävät siirretään heille, jääkö museoviraston arkeologeille enää juuri tehtäviä? Ongelmana koen myös sen, että maakuntamuseossa on johtajansa, jonka alaisuudessa toimiva arkeologi joutuu mukautumaan museon omiin tavoitteisiin, joissa ei välttämättä ole annettu sijaa arkeologiselle suojelutoiminnalle. Mitä, jos museossa on kiireinen näyttelynrakentaminen meneillään, ja arkeologin pitäisi lähteä tarkastusmatkalle pariaksi päiväksi? Miten museonjohtaja pririsoi tilanteen?

Ihmettelenkin, ettei työryhmä ole millään lailla ottanut esille läänintasoista hallintoa. Kun kysymys on valtion virastosta, olisi ollut luonnollisempaa hajauttaa tehtäviä läänitasolle. Lääninhallituksissa toimii jo nyt ympäristötoimistot, joissa työskentelevä arkeologi voisi olla hyvinkin hedelmällisessä yhteistyössä luonnonsuojelijoiden, maisemasuunnittelijoiden ja muiden ympäristöihmisten kanssa. Museopuolelle voitaisiin jättää paikallistason valistustoiminta siihen tapaan, mitä esimerkiksi Savonlinnan museossa on esimerkillisesti tehty.

Mietinnössä puhutaan siellä täällä palvelujen ostamisesta henkilökunnan palkkamisen sijaan. Tässä tapauksessa olisi määrärahoja lisättävä. Kukaan ei perusta yksityistä palvelulaitosta, jos tärkein tai jopa ainoa asiakas on ikuisessa rahapulassa oleva museovirasto. Toisaalta toimikunta on siellä täällä todennut, että viraston maksullisia palveluja tulisi kehittää. Jos nyt ollaan tekemässä muutosta muutoksen vuoksi, tullaan jo olemassaolevat toiminnot jatkossa ostamaan muualta, sen sijaan, että niitä kehitettäisiin edelleen myytäväksi asti.

Uudet virat ja palkkakysymykset

Henkilöstötasolla pidettiin tärkeänä palkkojen nostamista samalle tasolle kuin on muissa samaa koulutustasoa vaati-

vissa tehtävissä muulla. Toimikunnan mukaan tulisi asettaa työryhmä laatimaan suunnitelmaa humanististen alojen virkanimikeiden, pätevyysvaatimusten ja palkkauksen kehittämiseksi. Ehdotus otetaan vastaan mielihyvällä.

Tärkeään kysymykseen henkilöstön lisäämisestä toimikunta on todennut, että lisääntyneet tehtävät tulisi suhteuttaa voimavaroihin. Vuosille 1991-1995 on esitetty noin 15 uutta virkaa. Näistä 3-5 lienee suunniteltu arkeologian alan ja kulttuurimaisen suojeluun liittyviin tehtäviin. Lisäksi maakuntamuseoita olisi kehitettävä osaksi kenttäorganisaatiota, ja kaikkiin maakuntamuseoihin olisi valtionosuuksien turvin saatava maakunta-arkeologin ja rakennustutkijan virat (s. 103).

Lisäksi toimikunta esittää, että korkeakouluista vastaavalmistuneiden ja opiskelijoiden kiinnittämiseksi lähinnä lyhytaikaisiin tutkimusta avustaviin tehtäviin varattaisiin neljänä seuraavana vuodeta vuosittain puolen miljoonan markan lisämääräraha. Vuonna 1994 käytettävissä olisi siis 2 miljoonaa markkaa tähän tarkoitukseen (103). Tällä rahalla palkattaisiin vuosittain 15-20 henkeä.

Yhteistyö ja tiedotus

Yhteistyöstä muiden instanssien kanssa toimikunta toteaa, että työnjakoa tulisi selkiyttää museoviraston ja muiden viranomaisten kesken maankäytön suunnittelussa ja muussa yhteiskunnallisessa suunnittelussa. Maakuntamuseoiden, korkeakoulujen ja muiden koulutuslaitosten, Suomen museoliiton sekä Suomen Kotiseutuliiton kanssa tulisi lisätä yhteistyötä ja tiedonvaihtoa. Tarpeettomaksi käynyt museoasiain neuvottelukunta lakkautetaan. Sekä sisäistä että yleisölle ja tiedotusvälineille suuntautuvaa tiedotusta olisi lisättävä ja markkinointia kehitettävä.

Toinen malli

Omana käsityksenäni tuon esille sen, että vaikka toimikunnan esitykset ovatkin askel parempaan, eivät ne vielä kään poista toiminnan kehittämisen keskeisiä ongelmia.

Museovirastossa ei ole lainkaan harvinaista se, että yksittäinen tutkija katsoo oikeudekseen käyttää aikansa ns. omiin tutkimuksiinsa. Jos hänen ajankäyttönsä pyritään vaikuttamaan esimerkiksi yhteistyöprojekteja kehittämällä, seuraa närkästys. Sama näkyy toimistotasolla - toimistot eivät koe, että niillä olisi mitään tarvetta yhteistyöhön muiden toimistojen kanssa. Niissähän työskentelee niitä kilpailijoita, kansatieteilijöitä, arkeologeja...Toimistojako perustuu yliopistollisiin oppiaineisiin eikä toiminnallisiin tarpeisiin. Tästä on seurauksena, että toimintaa suunniteltaessa ei voida asettaa prioriteetteja, koska yksi toimisto ei voi suvaita naapurin saavan enemmän.

Sama koskee laitehankintoja, eikä toimikunnan voikaan sanoa juuri ottaneen huomioon nykyaikaisen tekniikan suomia mahdollisuuksia tai niiden hyväksikäytön aikaansaamia uusia kysymyksiä. Yksittäinen toimisto ja henkilö katsoo, että juuri hänen laitetarpeensa on ensisijainen ja ainutlaatuinen. Esimerkki: Moderni kartoituslaitteisto takymetreineen, tietokoneineen, digitointipöytineen ja piirureineen maksaa toistasataa tuhatta. Se olisi tuiki tarpeellinen sekä rakennushistorian että arkeologian apuna, ja molemmat yksiköt sen haluaisivat. Mutta, mutta. Laitteistoja pitäisi hankkia kaksi, sitä käyttämään pitäisi kouluttaa kaksi ryhmää ja sille tarvitaan kaksi sopivaa tilaa ja kuljetusvälinettä. Ja niinpä helposti seuraa, että eripuraisuuksien välttämiseksi koko laitteisto jää hankkimatta, koskapa kahteen laitteistoon ei kuitenkaan ole rahaa.

Sen sijaan meillä voisi olla yhteinen kenttädokumentointiyksikkö, joka hallitsisi suvereenisti kaikki alan menetelmät ja jakaisi ajankäyttönsä tasapuolisesti ja tarpeiden mukaan kaikkien tarvitsijoiden kesken. Ja kehittäisi itseään kaikkien hyödyksi.

Samalla tavoin tulisi olla osasto, joka huolehtii kaikista kokoelmista luetteloinnista varastointiin ja konser-

vointiin. Se voisi huolehtia myös arkistoista ja kuvalaitoksesta. Yksi osasto huolehtisi suojeluun liittyvistä tehtävistä, päätösten valmistelusta, rekisterien kehittämisestä ja ehkä myös kaikesta kohteiden hoidosta ja restauroinneista aiheutuvista töistä. Ja yksi osasto huolehtisi näyttely- ja julkaisutoiminnasta, kuten toimikunnan mallissa sen osalta onkin.

Lisäksi voisi olla tutkimusosasto, joka käsittäisi tehtäviin määräaikaaisesti palkattuja tai muista tehtävistä väliaikaaisesti siirrettyjä tutkijoita. Määräaikaiset tehtävät olisivat museoviraston tutkimussuunnitelman mukaisia erityistutkimushankkeita, joita voisi olla näyttelyjä, suojelupoliittista ohjelmaa, menetelmien kehittämistä varten tai vain tutkimuksen vuoksi.

Tällaisella mallilla voitaisiin unohtaa tiukka koulutukseen (s.o. pääaineeseen) sidottu toiminta ja kehittää hedelmällistä yhteistyötä eri alojen välillä. Virkoihin voitaisiin pestata jopa - kauhistus - luonnontieteelisen tai muun koulutuksen saaneita tutkijoita silloin, kun se on toiminnan päämäärän kannalta oleellista.

Mallini saattaa olla utopistinen. Olemme jatkuvasti puolustusasemissa milloin ketäkin kohtaan, joten emme uskalla avoimesti ajatella toimintaa päämäärien eteen oman tai ammattiryhmän edun unohtaen. Epävarmuutta vaiko itsekyyttä? Vaiko kumpaakin?

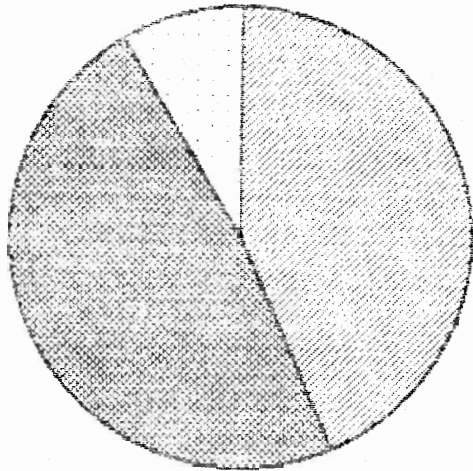
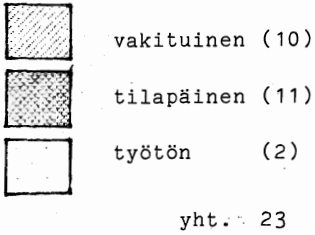
Ulla Lähdesmäki

TYÖLLISYYSKYSELY

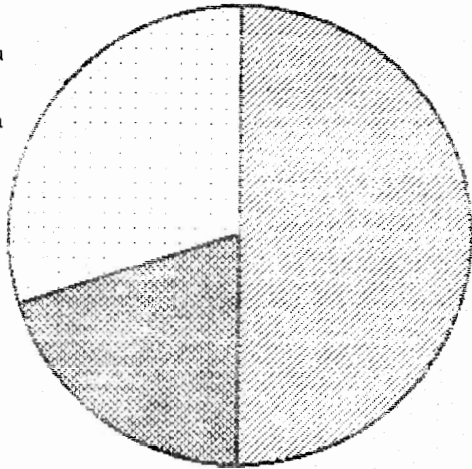
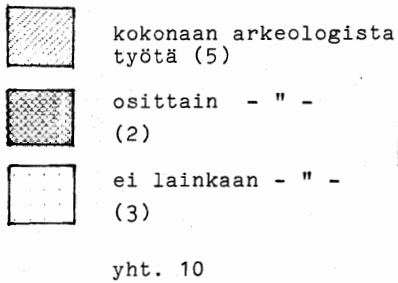
Suomen arkeologinen seura ry. kysyi jäseniltään työllisyyteen liittyviä asioita keväällä 1989. Jäsenille lähetettiin Muinaistutkija-lehden yhteydessä työllisyystilannetiedustelu. Arkeologien työllisyys kiinnostaa seuraa siksi, että yleisesti tiedetään arkeologiaan liittyvien tehtävien lisääntyneen viime vuosikymmeninä: esim. mui-

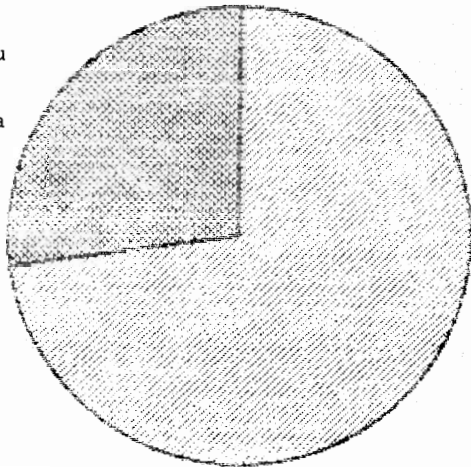
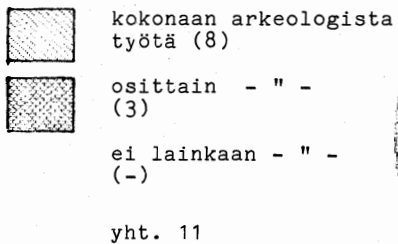
Kuva 1. Työsuhde

Kuva 2. Vakinaisen työn laatu

Kuva 3. Tilapäisen työn laatu

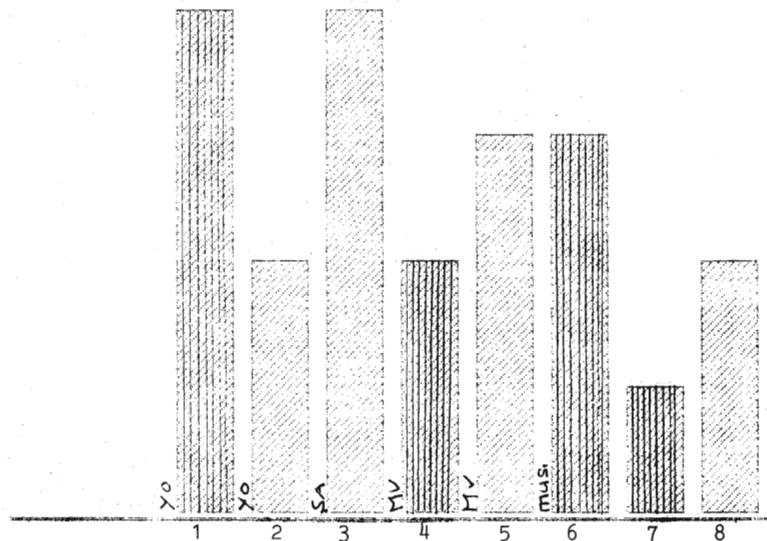
naissuojeluun liittyvät työpaineet ovat lisääntyneet museovirastossa. Haluttiin nähdä, miten tämä on vaikuttanut työllisyyteen. Meitä kiinnosti aivan yleisesti, miten arkeologit ovat saaneet työtä ja minkälaista. Tarvetta aiheutti myös se, että esimerkiksi useita Turun yliopiston arkeologian opiskelijoita suoritti FK-tutkinnon lukuvuoden 1988 ja -89 aikana, ja valmistuneiden mahdollisuudet saada koulutusta vastaavaa työtä huolestuttivat.

Kysely koski arkeologisen seuran jäseniä ja sen tulokset kuvasivat vuoden 1989 tilannetta. Seuran 68 jäsenestä vain 23 palautti lomakkeen (33%); on syytä kysyä, miksi arkeologeja tai arkeologisen koulutuksen saaneita oma työllisyys ja laajemmassa yhteydessä koko alan työllisyyskysymykset eivät kiinnosta. Oma työllisyystilanne (heikko/vakaa), oman työn luonne, etääntyminen arkeologista, laiskuus, haluttomuus, mielenkiinnon puute, unohtaminen - tässä syitä, joista vahvimpia lienee se, että henkilöllä on vakituinen työ- tai virkasuhde (olipa työ arkeologista tai ei lainkaan sellaista) ja kun oma olo on turvallinen, alan työllisyysasiat eivät kiinnosta.

Jätettyjen lomakkeiden tarkastelua varjostaa se, että vastauksia saatiin melko vähän. Kattavampi määrä olisi ollut välttämätön tuloksen erittelyn kannalta varsinkin kun kaikki Suomen arkeologit eivät ole arkeologisen seuran jäseniä. Seuraavassa eritellään vastausten pohjalta työsuhdetta, työn luonnetta, työnantajia sekä kahta ensin mainittua suhteessa valmistumisaikaan. Vastausvuonna täysi työttömyys oli harvinaista. Seuran jäsenistä, arkeologeista tai arkeologisen koulutuksen saaneista vakituinen virka tai toimi oli lähes puolella vastanneista ja vastaavasti tilapäinen/ määräaikainen työ oli hieman runsaalla puolella vastanneista (kuva 1). Työttömyyden vähäisyys on osittain näennäistä: tilapäistä työtä tekevät saattavat olla vuoden mittaan ajoittain lyhyitä aikoja ilman palkallista työtä, mutta eivät silti pidä itseään varsinaisesti työttöminä, koska arkeologian "keikkahomia" on aika ajoin tiedossa.

Kuva 4. Työnantaja

1. yliopistot/vakituinen työ (4)
2. yliopistot /tilapäinen työ (2)
3. Suomen Akatemia /määräaikainen työ (4)
4. museovirasto /vakituinen työ (2)
5. museovirasto /määräaikainen työ (3)
6. museot /vakituinen työ (3)
7. muut /vakituinen työ (1)
8. muut /määräaikainen työ (2)

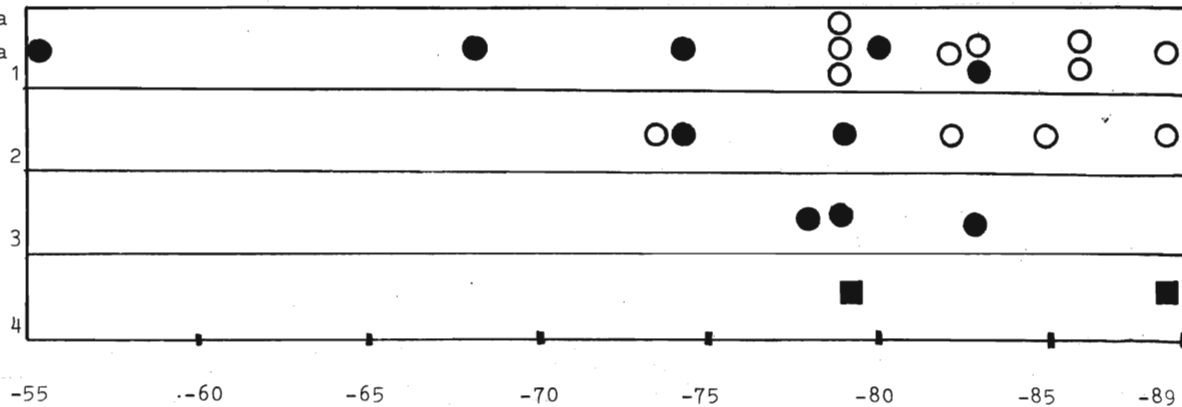

Kuva 5. Työn laatu ja vakituisuus suhteessa valmistumisaikaan (FK, FL, FT)

1. arkeologinen työ
2. osittain ark. työ
3. ei arkeologista työtä
4. työtön

- vakituinen työ
- määräaikainen
- työtön

valmistumisvuosi →

Työn luonteen tarkastelussa muodostui kolme ryhmää: vastaajan työ ei ole lainkaan arkeologiaan liittyvää, työ on osittain arkeologiaan liittyvää tai työ on nimenomaan arkeologista (esim. tutkimusta, opetusta, muinaisjäännösten suojelua, näihin liittyvää hallintoa tai arkeologisen tiedon sovellutusta). Vakinaista työtä tekevistä puolet vastanneista teki kokonaan arkeologista työtä kun hieman vajaa kolmanneksen työ ei ollut lainkaan arkeologista. Tilapäisiä/ määräaikaista töitä tekevien tehtävät olivat korostuneen arkeologisia eikä vastanneista tilapäistä työtä tehneistä kukaan tehnyt sellaista työtä, joka ei olisi ainakaan osittain arkeologiaan liittyvää. Tämä kuva selittyy ainakin osittain siten, että tilapäistä työtä tehdään juuri siksi, että se on ainoa mahdollisuus tehdä arkeologista työtä. Sen vaihtoehtoon saattaa olla esimerkiksi hakeutuminen vakituiseen museotoimeen työhön, joka ei liity lainkaan arkeologiaan (kuva 2-3).

Kyselyyn vastanneiden työnantajina korostuivat museovirasto ja yliopistot sekä Suomen Akatemia. Museotalle sijoittuneita seuran jäseniä on kyllä enemmän kuin vastaukset osoittivat, mutta kolme ensin mainittua työnantajaa ovat ainoat todelliset vaihtoehdot, jos on pyrkimys tehdä kokonaan tai osittain arkeologiaan liittyvää työtä. Tämä oli varmasti selvä asia ilman kyselyäkin. Museovirasto ja yliopistot eivät loputtomasti voi työllistää väkeä, eivät eritoten vakituisesti, ja alalle on muodostunut sen kokoon nähden suhteettoman suuri määräaikaisten/ tilapäisten arkeologista työtä tekevien joukko, jotka pysyttelevät virastojen tai yliopistojen piirissä. Tämä voi olla hyvin pitkäaikaista (kuva 4-5). Arkeologisen koulutuksen saaneiden tulisi voida sioittua laajemmin nyky-yhteiskunnan eri alueille, esim. suojelun ja valistuksen eri tehtäviin. Tämä edellyttää, että yliopistojen ja viraston ulkopuolelle syntyy lisää toimia ja virkoja, joissa arkeologin koulutuksesta on hyötyä. Kysymys saattaa olla osittain myös siitä, miten arkeologit mieltävät oman alansa tehtävät ja miten niitä arvostetaan.

Arkeologiaan, erituisesti suojeluun ja opetukseen liittyvien tehtävien lisääntyminen näkyy melko vahvana freelancer-järjestelmänä ja päinvastoin. Parhainta siinä on mahdollisuus tehdä erityisesti arkeologista työtä ja joissakin tapauksissa jopa vapaus valita tehtävistä mielekkäin, mutta kyllä tilapäisiin/ määräaikaisiin työsuhteisiin aina liittyy ennen muuta taloudellinen epävarmuus ja turvattomuus. Pienellä alalla suurehko tilapäisten ja määräaikaisten joukko ei voi olla hyvä asia. Ei ainakaan silloin kun tilapäisyys ja määräaikaisuus kestää vuosikausia. Esimerkiksi siksi arkeologian työllisyystilanteesta pitää puhua ja myös siksi, että tehtävää arkeologian alueella todellakin on. Tämä suppea kysely lähinnä vahvisti sitä vaikutelmaa, joka monilla meistä on ollut arkeologian työllisyydestä. Se kertoi myös sen, että vastanneissa keskimääräinen työssäoloaika (pääasiassa oman alan töitä) opiskeluaikana on noin neljä vuotta: pisin aika oli noin kahdeksan vuotta, lyhimmät noin vuoden. Kyselyssä tiedusteltiin eräitä muitakin asioita, mutta en erittele niitä tässä sen enempää. Kyselyn tulosten pohjalta tuntuu mielekkäältä selvittää työllisyyteen liittyviä asioita uudelleen myöhemmin, laajemmalla pohjalta ja paremmin valmisteltuna.

Milton Nunez

VISITING A DISTANT COUSIN OR IMPRESSIONS FROM THE LUCY SHOW

The Human Story exhibition (Ihmisen tarina / Historien om människan) may be visited at the Heureka Science Centre in Vantaa between October 17th, 1989 and February 18th, 1990.

The idea of this travelling exhibition was originally proposed by Richard Leakey and it was implemented by the Commonwealth Institute in 1985. As the name suggests, it outlines the rise of our species in this planet, from Earth's very beginnings until today.

There are several sections with different information levels aimed at the varying degree of interest and knowledge of visitors: A mere walk through the chronologically arranged displays will give a general idea of our evolutionary history the excellent life-size reconstructions will certainly catch the eye of any browser. Those more interested may stop, watch video presentations, and read the provided trilingual texts(English, Finnish, Swedish). Persons familiar with Palaeontology and Physical Anthropology will study the didactic displays and critically concentrate in the anatomical details of the fine bone casts and reconstructions. Regardless of their background, all visitors are bound to admire the amount of effort and expertise dedicated to The Human Story.

The Heureka people and the team of Finnish scientists that helped them have reasons to be proud of their work: getting the highly sought exhibit to Finland, adapting and setting it up, publishing Ihmisen tarina, the Finnish version of the original exhibition booklet The Human Story. (A Swedish version, Historia om människan, was already available from the exhibition's visit to Stockholm). Critics will always find something to complain about in projects of the magnitude of Heureka's Ihmisen tarina, but seldom is so much done with so few faults.

The Lucy Show

Since I had missed the Stockholm visit of The Human Story, when I learned that Lucy and her discoverer would be coming to Helsinki I made sure I would be present. This was easier said than done, however. Surprisingly enough, nobody seemed to know much about the exhibition at Museovirasto. Fortunately someone suggested that I contact Prof. Joakim Donner, who in turn connected me with Mikael Fortelius. Suddenly doors began to open and I was in.

It is only a couple of hours before the grand opening and I have the privilege of leisurely browsing in the virgin

exhibition. Technicians move back and forth in bee-like fashion, checking and giving a finishing touch here and there. I ignore them and concentrate in the displays.

Resisting the temptation of going directly to Lucy's section, I force myself to start from the very beginning: the section on Earth, her formation, plate tectonics, continental drift, etc. Though interesting, the subject is well known to me.

Going towards the second section I am intercepted by the grinning cast of a Sivapithecus skull. It is on the basis of this skull that David Pilbeam surmised that this Asian branch separated from other hominoids c.12 million years ago, eventually giving rise to the present orangs. This is supposed to be the most complete Sivapithecus specimen, but examination shows that the crucial upper facial portion is broken off and missing no doubt an unavoidable evil affecting all travelling exhibitions. Disappointed I seek consolation in Lucy.

I study Lucy while walking the 10 m that separate us. The first impression is of extreme vulnerability. This is not due to her small size alone (c.120 cm tall), but to the combination of position and expression. She was around 20 at her death, but the reconstruction reminds us of our 80 year old granny. Then again, as Donald Johanson said, Lucy could be regarded as the grandmother of us all. Perhaps this was the vision the artist was striving for in his reconstruction. These comments should not be taken as criticism of the excellent reconstruction work.

I turn from Lucy's reconstruction to the her skeleton and try to study the characteristic features mentioned in the literature: Ape-like traits like the relatively long arms, the curved falanges. On the other hand, the hip and lower limb bones unmistakably show that Australopithecus afa-rens (Lucy's scientific name) was bipedal and walked much like us 3.2 million years ago. Well-preserved tracks

from the 3.8 million year old volcanic ash bed at Laetoli, Tanzania, indicate that our ancestors were already bipedal around 4 million years ago. I study the casts and reconstructions and picture these two creatures, possibly male and female, walking in a very human fashion across the ash-covered plain.

I have assumed that Lucy is the highlight of the exhibition, but in the next section I am surprized to find the 1.6 million year old fossil from West Turkana. Since it had been found barely a year before the inauguration of The Human Story in 1985, I had not expected it to be here. The nearly complete skeleton belonged to a 12 year old Homo erectus boy. The degree of epiphyseal and dental development corresponds to an age of around 12 in modern humans. Yet, although he had not reached full growth at the time of death, his stature was around 170 cm. One can estimate an adult height of c.180 cm, which certainly contrasts with Lucy's 120 cm and raises interesting questions about sexual dimorphism, growth and nutrition of our early ancestors.

The following sections deal with Neanderthalers and modern man. They contain no new information for the anthropologist and are perhaps slightly out of date (e.g. Gargett 1989; Mellars 1989). But the last two sections could not be more with the times. They constitute the exhibit's grand finale, a reason for its creation: After 4500 million years of earth history we find ourselves at a critical stage. One section focuses on the major ecological problems the world is facing today; the other looks forward: what needs to be done if mankind and our living planet are to survive?

Donald Johanson

Dr. Donald Johanson is the director of the Institute of Human Origins, in Berkeley, California. Back in 1974, as a young anthropologist, he achieved instant fame by discovering Lucy's remains in the Hadar region of Ethiopia.

He has written since numerous publications, amongst them two interesting books that have made the wonders and excitement of human palaeontology available to the public (Johanson 1981; Johanson and Shreeve 1989).

Johanson had been invited as a guest speaker in connection with The Human History exhibition. Despite the fact that his hometown has been severely damaged by an earthquake the previous day, he delivers an extremely interesting lecture in hominid evolution. It is dedicated to the late Björn Kurtén, the brilliant Finnish palaeontologist who was better known abroad than in his own country.

Johanson speaks slow and clear, in a manner easily understandable to his Finnish audience. He is an experienced lecturer and knows how to captivate his public through fine slides and well-placed anecdotes. He has not changed much in ten years, but his voice has a surer ring now no doubt because he no longer needs to defend his position: Lucy has gained widespread acceptance. After the lecture Johanson agrees to visit the Palaeontology Department and lunch with us on the following day.

Having sat around waiting since ten AM, we are practically starved when Johanson finally shows up after one PM. He is not to blame for the delay though. Aside from depending on his hosts for transportation, he has been subjected to a long and intense session of Finnish hospitality the previous night. However, at the table Johanson seems to brighten up and we have an enjoyable meal. We return to the Department to watch some slides from Mikael Fortelius's site in Turkey and then visit Kurtén's room which, left unchanged, feels as some sort of sanctuary. It was not long ago we sat in this very room chatting over a pirog-banana lunch, Björn, Mikael and I. A feeling of nostalgia begins to set in, but then is time for our guest to leave. We know that he has two rough busy days ahead him, and that when he returns home he will face a San Francisco very different from that he left a week

earlier. We wish him luck.

A final word

I must express my disappointment about the lack of interest shown by my Finnish colleagues: with few exceptions, archaeologists were conspicuously absent from Johanson's lecture. A world-known researcher comes to Finland to lecture on an extremely interesting and important topic related to our discipline and we do not show up. Is our work so important or so highly competent that we need not listen, let alone learn, from other researchers? Are we really so narrow-minded? I believe that it is precisely this attitude that recently prompted the following comment from Stig Welinder:

Since the 1970s Finnish archaeology has become increasingly isolated from the rest of Scandinavia ... fewer and fewer Finnish scholars are seen at Scandinavian seminars, few guest lecturers and researchers go in or out of Finland (Welinder 1989:87).

I fear that there will be no improvement as long as we show no interest for what goes on in the rest of the world. What is wrong, one may ask, with learning about what archaeologists are doing in other lands or about the positive/negative sides of the exhibition techniques used abroad?

References

- Gargett, R.H. (1989): Current Anthropology 30:157-190.
- Historia om människan (1988). Etnografiska Museet, Stockholm.
- Ihmisen tarina (1988). Tiedekeskussäätö, Tampere.
- Johanson, D. (1981): Lucy: The Beginnings of Humankind. New York.
- Johanson, D. & J. Shreeve (1989): Lucy's child. The discovery of a human ancestor. New York.
- Mellars, P. (1989): Current Anthropology 30:349-385.
- The Human Story (1985). The Commonwealth Institute, Lon-

don.

Welinder, S. (1989): Fennoscandia Archaeologica 6:87-89.

* * *

HELSINGIN YLIOPISTON ARKEOLOGIAN LAITOKSELTA VUONNA 1989 VALMISTUNEITA GRADUJA

Jukka Moisanen: KALMISTOANALYYSI ESIHISTORIALLISEN YHTEISÖN TUTKIMISESSA - TEOREETTINEN ONGELMAKENTTÄ. 166 s.

(+ liitteet, yht. 263 s.).

Työssä tarkastellaan esihistoriallisen yhteisön tutkimiseen liittyviä teoreettisia ongelmia ja analysoidaan kahden ristiretkiaikaisen ruumiskalmiston (Maskun Humikkalan Pappilanmäen ja Nousiaisten Moision Myllymäen) haudalöydöt kontingenssianalyysin avulla.

Esihistoriallisen yhteisön tutkiminen vaatii arkeologisen aineiston hahmottamista kaksiulotteisena tietolähteenä. Ensimmäinen näistä on fyysinen: aineistoa voidaan mitata ja ryhmitellä. Toinen ulottuvuus liittyy aineiston välittämiin kognitioihin. Arkeologin havaitsemat ilmiöt ja löytämät esineet ovat seurausta tietyn ihmisryhmän toiminnasta: siten niiden fyysinen ulkoasu ja järjestäytyminen heijastavat yhteisön toiminnan taustalla olevia uskomuksia ja käsityksiä.

Kognitioiden tutkiminen arkeologisesta materiaalista edellyttää, että sekä tulkinnan että yhteisön toiminnan teoreettiset puitteet tiedetään tai että ainakin niihin liittyvät ongelmat tiedostetaan. Tämän työn laajajhossa teoreettisessa osuudessa tarkastellaan tulkintaan liittyviä kysymyksiä, kulttuurikäsitettä ja yhteisöä sekä yleisinä että arkeologisina ongelmina. Huomio kiinnitetään erityisesti antropologien luomiin malleihin ja niiden käyttökelpoisuuteen arkeologiassa sekä esitetään vaihtoehtoinen, kulttuuria käytännönläheisemmin käsittelevä teoria.

Teoreettisen osan tuottamia havaintoja käytetään tarkasteltaessa ja arvioitaessa kontingenssianalyysin tuottamia tuloksia. Se näyttää toimivan parhaiten silloin, kun sen avulla vertaillaan eri kalmistoja. Sitä vastoin kalmiston hautojen keskinäisten erojen havainnollistamisessa siihen liittyy monia virhelähteitä, joiden taustalla on analyysin vaatima esineiden luokittelu.

*

Mika Lavento: SUOMUSSALMEN JUNTUSRANNAN SÄRKKÄALUEEN KERAMIikka. 154 s.

Tutkielmassa käsitellään Suomussalmen Juntusrannan kylässä sijaitsevan särkkäalueen keramiikka-aineistoa. Nimetyt asuinpaikat ovat: Kellolaisten tuli, Kalmosärkkä N, Kalmosärkkä S, Nuolisärkkä, Mikonsärkkä ja Maikonsärkkä.

Työssä selvitetään Kiantajärven pohjoisosan luonnonympäristön raaka-aineresursseja keramiikan valmistusta silmälläpitäen. Keramiikan teknologian alaan kuuluvat savi-raaka-aineen, sekoitteiden, astianvalmistusmenetelmien, pintakäsittelyn, polton sekä käyttöön ja korjaukseen liittyvien kysymysten tarkastelut. Muoto- ja koristeryhmiä verrataan teknologisten havaintojen perusteella muodostettuihin ryhmiin. Lopuksi numeromuotoon koodatut havaintotulokset käsitellään numeerisen taksonomian menetelmin, sekä esitetään keramiikka-aineiston luokitus kahdeksaan keramiikkaryhmään.

Suomen ja Itä-Karjalan keramiikantutkimuksen historiaan on kiinnitetty runsaasti huomiota, sillä särkkäalueen keramiikkaa on mahdollista tulkita kummankin viitekehyksen mukaisesti. Huomiota on kiinnitetty myös suomalaisen ja neuvostoliittolaisen keramiikan absoluuttisen kronologian eroihin. Särkkäalueen keramiikan kronologiaa koetetaan hahmottaa vertikaalistratigrafian tilastollisen tarkastelun sekä keramiikan ja muun ajoitettavissa olevan esineistön levintää ja kombinoitumista tutkivan tarkastelun avulla.

Työssä puolustetaan näkemystä, että keramiikan sekoittemateriaalin valinnan säätelivät teknologiset syyt. Tämä näkyy eri väestöryhmien toisistaan poikkeavana sekoitteiden valintana. Kampakeraamisena aikana hallitseva sekoite on kvartsi/maasälpä (hiekkasekoite). Neoliittisen vaiheen lopulla alkaa asbestin käyttö. Omaa vaihettaan myöhäisneoliittisena aikana edustaa orgaaninen sekoite. Vanhemmalla metallikaudella Sarsa-Tomitsan ryhmän piirissä kvartsi/maasälpäsekoite on jälleen tärkeä asbestisekoitteen ohella. Säräisniemi 2 -keramiikassa, joka edustaa alueen nuorinta keramiikkahorisonttia. Hallitsevina sekoitteina ovat asbesti ja kiille. Asbestin kuituominaisuuksien hyväksikäyttö vanhemmalla metallikaudella mahdollistaa ohutseinäisten, mutta kestävien saviastioiden valmistuksen.

*****¹

MEDIUM AEVUM

*****

Tampere 11.12. 1989

Hyvä keskiajan tutkija t. keskiajan tutkimuksesta kiinnostunut!

Keskiaika on jälleen nousussa Suomessakin. Itse asiassa keskiaikaan liittyvää tutkimusta on Suomessa tälläkin hetkellä enemmän kuin voisi luulla, useimmat tutkijat vain ovat tietämättömiä toisistaan ja muilla aloilla tapahtuvasta tutkimuksesta. Asia tuli ilmi mm. yleisen historian valtakunnallisessa jatkokoulutusseminaarissa Ellivuorena lokakuussa 89. Olemme Tampereen historiatieteen laitoksella tämän takia ajatelleet luoda keskiajan tutkijoiden, opettajien ja jatko-opiskelijoiden yhteysverkon, jotta tieto välittyisi tulevaisuudessa paremmin.

---

¹ Lyhennetty toimituksen tiedoksi saatetuista monisteista.

Kutsumme mukaan kaikkien tieteenalojen keskiajasta kiinnostuneet tutkijat, opettajat, jatko-opiskelijat ja gradu-
duntekijät: eri historianalat, eri filologiat, arkeologia, filosofia, kirjallisuustieteet, taiteentutkimus, kansanperinne/ etnologia jne.

Saatuamme osoitetiedot lähetämme Tampereelta epäsäännöllisin välein keskiajan tiedotuslehden, pyydämme toimitamaan sitä varten myös aineistoa Tampereelle. Huhtikuussa 1990 (alustavasti 27./28.4. 90) on kaavailtu ensimmäinen valtakunnallinen tapaaminen, jotta voisimme tutustua myös henkilökohtaisesti.

Christian Krötzl, lic.phil.
tutkimusassistentti
puh. 931-156548

TIEDUSTELU

Pyydetään palauttamaan osoitteella: Tutkimusassistentti Christian Krötzl, Historiatieteen laitos, Tampereen yliopisto, PL 607, 33101 Tampere.

Olen/ olemme kiinnostunut saamaan jatkossakin keskiajan tiedotteen:

Nimi:

Osoite:

Omat tutkimus- t. kiinnostuksen aiheet:

- Annan suostumuksen siihen, että tiedot omista tutkimus- ja kiinnostuksen aiheista sekä osoitteeni välitetään muille kiinnostuneille.
  - En halua tietojani levitettävän (ne pysyvät siinä tapauksessa Tampereella).
  - Voin toimittaa aineistoa keskiajan tiedotteeseen, millaista:
-
- Haluan alustavasti ilmoittautua keskiajan tutkijoiden ja jatko-opiskelijoiden tapaamiseen Tampereella huhtikuussa 90.

SAKSITTUA

Rautakausi Suomessa

"Rautakausi"-näyttely avataan 1.3.1990. Näyttelyn keskeisin kohde on rautakautinen talo, joka rekonstruoidaan ensimmäistä kertaa Suomessa luonnollisen kokoisena. Mallina on käytetty Ahvenanmaalta tehtyjä arkeologisia löytöjä rautakautisista asumuksista.

Talon pituus on noin 15 m, leveys 9 m ja korkeus 6 m), talon runko on haapainen. Seinät ovat turpeella tiikittyä pajupunosta, katto on katettu järvi-ruo'olla.

Osa talosta on koko näyttelyn ajan rakennustyömaana, jolloin yleisö voi osallistua talon rakentamiseen (mm. seinien risupunontaan ja tilkitsemiseen sekä järvi-ruokonippujen tekoon). Talo rakennetaan Heurekan kaarihalliin.

Talon sisällä kävijä pääsee tutustumaan tuon ajan työkaluihin ja työmenetelmiin (mm. saviastioiden koristelu, lautanauhojen valmistus ja kudonta pystykangaspuilla). Talon piha-piirissä annetaan kuva rautakauden elinkeinoista ja ajan henkisestä elämästä.

TIETEESSÄ TAPAHTUU

VAD HÄNDER I VETENSKAPEN 1/1990

Rautakauden yhteiskunnan lisäksi kävijä tutustutetaan arkeologian työmenetelmiin ja tutkimukseen.

Näyttelyyn liittyy ulkoilmatapah-tumia - pääosin kesäkaudella. Vantaan Jokiniemessä kaivetaan auki alue, jolta on odotettavissa runsaasti arkeologisia löytöjä. Heurekan pihalla tiedepuistos-sa valmistetaan rautaa rautakautisessa uunissa erikseen ilmoitettuna ajankoh-tina.

Tiedeteatteriin valmistuu kolme uutta ohjelmaa rautakaudesta. Heurekan auditoriossa järjestetään lisäksi luen-tosarja esihistorian tutkimuksesta. Tästä ohjelmasta ilmoitetaan tarkem-min myöhemmin.

Rautakausi-näyttelyn pääsymaksut: aikuiset 20 mk, lapset, eläkeläiset ja varusmiehet 10 mk.

Näyttely on avoinna Heurekassa 1.3.-2.9.1990. Heureka on avoinna joka päivä klo 10-18, torstaisin klo 20:een. Välillä loka-huhtikuu Heureka on maanantaisin suljettu.

Lisätietoja: Kai Tyystjärvi,
p. (90) 8579 214

S I S Ä L L Y S

Puheenjohtajan bulla - Anne	1
Suomen Kansallismuseo - Museoviraston uusi organisaatio - Anne Vikkula	2
Työllisyyskysely - Ulla Lähdesmäki	9
Visiting a distant cousin or impressions from the Lucy Show - Milton Nunez	14
Helsingin yliopiston arkeologian laitokselta vuonna 1989 valmistuneita graduja.....	20
Mediun aevum	22
Rautakausi Suomessa	24

